

धारणाध्यानसमाधितयस्यैकत्र संयमः एकविप्रयाधि
तौषि साधनानि संयम इत्युच्यते तदस्य त्रयस्य तान्त्रिकी
परिभाषा संयमः इति भा० ।

सर न० सरति ह-अच् । शरीरे शब्दच० । रजले जटा० ।
श्चवणे ४वाये च हेमच० । ५००००० दधिमस्तौ रत्नमा० ।
हृत्तज्जाते नवनीते च । भावे अच् । ७भेदने दगमने
च । कर्त्तार अच् । ८सारके १०भेदके राजनि० ।

सरक पु० न० सृ-वृत् । श्रमदापानपात्रे भरतः २नव्यपरि-
वेशने श्रद्धजसद्यो ४तत्प्राप्ते ५अविरलपथिकपङ्क्तौ च
मेदि० । ६गतिशीले लि० शब्दर० । [कायाम् अमरः ।

सरघा स्त्री सरं सदाभेदं हन्ति हन-ड नि० । मधुमन्त्रि-
सरङ्ग पु० स्त्री० ह-अङ्गच् । १चतुष्पाट्जन्तौ २खगे च सं-
क्षिप्तसां स्त्रियां ङीप् ।

सरज न० सरात् जायते जन-ड । नवनीते चारा० ।

सरजस् स्त्री सह रजसा सहस्र सः । १कृतमत्स्यां स्त्रियाम्
२रजोयुक्ते लि० । अक्षयी० अच् समा० । सरजस्य
शरजःसाहित्ये अक्ष्य० अमरः ।

सरट पु० स्त्री० ह-अटन् । ककलासे (कौकलास) अमरः ।
स्त्रियां ङीप् । देहे तत्प्ररोहणादिफलं यथा

“वल्गुः प्रपाते च फलं सरटस्य प्ररोहणे । शीघ्रं
राजश्रियोऽवाप्तिर्भावे चैश्वर्यंनेव च । कर्णयोर्भूषणा-
वाप्तिर्जैत्रयोर्वन्दुदर्शनम् । नासिकायाञ्च सौगन्ध्यं वक्त्रे
निदान्मोक्षणम् । कण्ठे चैव श्रियोऽवाप्तिर्भुजयोर्विभो
भवेत् । धनलाभो वाङ्मूले करयोर्धनवृद्धयः । स्तनमूले
च सौभाग्यं हृदि सौख्यविवर्द्धनम् । पृष्ठे नित्यं मही
लाभः पार्श्वयोर्वन्दुदर्शनम् । कटिद्वये वस्त्रलाभो शुद्धो
वृत्त्युसमागमः । जङ्घे चार्थक्षयो नित्यं युदे रोगभयं
भवेत् । ज्वरौ च वाहनावाप्तिर्ज्वरजङ्घेऽर्थसञ्चयः ।
वामदक्षिणयोः पदोर्ध्वमणं नियतं भवेत् । वक्त्रः
प्ररोहणे चैव पतने सरटस्य च । व्यत्यासाच्च फलं चैव
तद्देवं प्रजायते । वल्गुः प्ररोहणं रात्रौ सरटस्य
प्रपातनम् । निधनाशाय भवति व्याधिपीडाविप-
र्यायो । पतनानन्तरं चैवारोहणं यदि जायते । पतने
फलवृद्धौ रोहणेऽन्यत् फलं भवेत् । आरोहणञ्चोर्ध्व-
वक्त्रे अधोवक्त्रे च पातनम् । भवेदिएफलं तस्य तत्फलं
जायते प्रवृत्तम् । स्पृष्टमात्रेण वा सदाः सचेत् जलमा-
विशेत् । पञ्चगव्याशान्नाञ्च ज्ञान्यादिकोवलोक्तम्” दिवाकरः

सरट् पु० ह-अटि । श्वायौ २मेघे उष्णादिकोषः ।

शरघायां सिद्धान्तकौस्तुभे । ४ककलासे अमरटीका ।

सरटि पु० ह-अटिन् । श्वायौ २मेघे च उष्णादि० ।

सरट् पु० ह-अट् । ककलासे उष्णादिकोषः ।

सरण न० ह-अण्ट् । श्रमने २बोहमले हेमच० । (गन्धभा-
दात्)श्लतायां स्त्री अमरः टाप् । ४त्रिवृतायां शब्दमा० ।
सरणि (णी) स्त्री ह-अनि वा ङीप् । १पथि २पङ्क्तौ
मेदि० । २प्रसारणाय भरतः । श्लिवृतायां स्त्री शब्दमा० ।

सरण्ड पु० ह-अण्डच् । श्रमे २कासके शब्दच० । श्रुते
४सरटे ५भूषणभेदे मेदि० । सर्वत्र जातो स्त्रियां ङीप् ।

सरण्य ह-अण्यु । श्वायौ २मेघे श्रमे शब्दर० । ४वसन्ते
५अमनौ उष्णादिकोषः । [न० शब्दमाला ।

सरत् लि० ह-अट् । श्रमत् स्त्रियां ङीप् सरन्ती । २स्त्रवे
सरत्ति पु० सङ् रत्तिना । रत्तिशब्दाय अमरटीका ।

सरपत्तिका स्त्री सरे जले पत्रमख्यस्याः उन् । १पद्मे
पत्रे २पद्मे च शब्दच० ।

सरमा स्त्री सह रमते रम-अच् । १कुङ्कुरयोषिति २देव-
श्रुत्यां श्रावणीभेदे विभीषणपत्न्याञ्च मेदि० । ४कश्यप-
पार्श्वकन्याभेदे “गोलाङ्गुलश्चकोरश्च श्योन्यापत्यं तथैव च ।
अपत्यं सरमायाश्च गण्यौ वै अमरादयः” वङ्गिपु० ।

सरथु पु० ह-अथु । श्वायौ त्रिका० जङ् । २अयोध्यान्तिक-
वाहिनदीभेदे स्त्री । तदुत्पत्तिः कालिकापु० २१अ०
यथा “एवं विवाहा विधिवत् सौवर्णे मानसाचले । तस्य
यत् पतितं तोयं मानसाचलकन्दरे । ततोयं सप्रथमं
भूत्वा मानसाचलकन्दरात् । हेमाद्रेः कन्दरे मानसै
सरथाञ्च पृथक् पृथक्” इत्युपक्रमे “तेनाभूत् सरथु-
नाम्ना नदी पुण्यतमा शुभा” । तस्यां भवः अण् नि० ।
सारव तत्र भवेत् लि० अमरः ।

सरल पु० ह-अलच् । श्रमिताये अमरः “सरलो मधु-
कस्तिक कटुपाकरसो लघुः । स्निग्धोष्णः कर्णकण्ठाज्ज-
रोगरघोहरः श्रुतः । कफानिलस्त्रेदयूककामलाजिन्न-
शापहः” भावप्र० तद्गुणोक्तिः । २धूपकाभेदे शब्दर०
३उदारे ४शृङ्गौ च लि० मेदि० । ५त्रिपुटायां स्त्री अमरः

सरलद्रव पु० हृत् । सरलवृत्तनिर्यासे (टारपोन) अमरः ।
सरलाङ्ग पु० सरलो वृत्तोऽङ्गं साधनं यस्य । श्रीवेदे ग-
न्धर्व्ये राजनि० ।

सरस् न० ह-असृन् । श्रमे हृत् । शरीरे अमरः ।
गौरा० ङीप् । शरसोत्यथत् स्त्री अमरः “शरसी
परिशीलितं सदा” नैषधम् ।